

- získávání informací z textu

Karel Jaromír Erben (1811-1870)

Syn řemeslníka a podkrkonošského písmáka, narodil se v Miletíně 7. listopadu 1811. Po studiu na gymnasiu v Hradci Králové a filosofických a právnických studiích v Praze se stal právníkem. Seznámil se s Fr. Palackým a zůstal jeho dobrým přítelem a pilným spolupracovníkem po celý život.

V soukromí se zabýval historií a národopisem. Když opustil soudní službu a začal pracovat v Královské české společnosti nauk a jako sekretář Českého muzea, konal mnohé studijní cesty po českém venkově a registroval a zpracovával archivní materiály. S tím souvisela jeho pozdější vydavatelská činnost. V letech 1848-49 pracoval jako redaktor Pražských novin. Roku 1851 se stal archivářem města Prahy, v šedesátých letech již ve veřejném životě nepracoval. Zemřel 21. listopadu 1870 v Praze.

Erbenova literární tvorba obsahuje složku básnickou, sběratelskou a vydavatelskou v oblasti historie a literární historie. Východiskem jeho básnické činnosti je lidová tvorba, avšak ve zcela jiném smyslu než u Čelakovského. Erbenovy básně nejsou ohlasem ani formálním, ani ideovým, ale syntetizují lidové mravní názory do určitých tematických celků, ohraničených obecně lidskými životními situacemi. Jsou to například vztahy mezi matkou a dítětem, problematika viny a trestu, pocit samoty a opuštěnosti apod. Jeho poselství dnešku je aktuální právě pro zobecnění lidských situací, jimž věnuje pozornost.

Pro zobrazení věčných lidských konfliktů mu nejlépe vyhovovala forma balady, v níž úspornost popisných složek umožňuje básníkovi zpravidla dialogem mezi postavami vyjádřit ústřední ideu. Přitom epický charakter básní tvoří schůdnou cestu pro zachycení vývoje konfliktu a zrání myšlenky.

Erbenovy verše jsou hudební a využívají hojně zvukomalby. Tento charakter má jediná Erbenova básnická sbírka *Kytice z pověstí národních*. Kromě úvodní básně obsahuje dvanáct balad, které vznikaly postupně v letech čtyřicátých a zejména v letech 1851-52; některé z nich byly před vydáním sbírky uveřejněny v časopisech. *Kytice* v pozdějších dobách měla vliv nejen na básníky (Neruda, Bezruč, Wolker aj.), ale inspirovala i hudebníky (např. Dvořáka, Fibicha) a výtvarné umělce, zvláště malíře.

Plody národopisné a sběratelské činnosti Erbenovy jsou soustředěny v několika souborech. Jsou to zejména *Písňe národní v Čechách*, které po podstatném rozšíření o další nasbíraný materiál vyšly jako *Prostonárodní české písňe a říkadla*. Kromě toho pořádal Erben soubory národních bájí, pověstí a pohádek, a to nejen českých (např. *Sto prostonárodních pohádek a pověstí slovanských v nářečích původních*). Vedle sbírání lidových pohádek pracoval Erben i na pohádkách umělých v duchu lidové tvorby. Snažil se však najít společné mytologické rysy jednotlivých námětů (boj dobra se zlem, víra ve spravedlnost, otázka viny a trestu apod.).

Tak například srovnáním jednotlivých rozvojových variant pohádky *Tři zlaté vlasy děda Vševěda* vzniklo zpodobení slunečního mýtu (boje a činy hrdinů symbolizují boj slunce a zimy). Tímto způsobem hodlal Erben zpracovat celé slovanské bájesloví, byl to však úkol pro jedince nezvládnutelný. V mnohém se tato Erbenova činnost, zejména zpočátku, stýkala s činností B. Němcové.

Jako vydavatel památek staré české literatury pořídil Erben edice některých děl jednotlivých autorů (Hus, Štítný, Komenský aj.) a vydal II. díl Výboru ze starší české literatury (obsahuje zejména husitskou a humanistickou literaturu). I. díl vyšel 1845 přičiněním J. Jungmanna. Celé generace historiků 19. a 20. století vděčí Erbenovi za vydání díla *Regesta diplomatica necnon epistolaria Bohemiae et Moraviae*, které zahájilo ediční řadu

historických dokumentů a listin. *Regesta* (= výtahy z listin) zaznamenávají a zpracovávají přes 1350 dokumentů z období od r. 600 do r. 1253. Erben odbornou historickou literaturu také překládal, např. Nestorův letopis ruský (1867), Dva zpěvy staroruské, totiž: O výpravě Igorově a Zadonštinu (1869) aj.